

Després de la lectura de 'La meitat de l'ànima', de Carme Riera

En memòria dels éssers anònims

L'ÀLEX SUSANNA

L'últim premi Sant Jordi, *La meitat de l'ànima* (Proa, 2004), de Carme Riera, és una obra que s'inscriu de ple en una de les tendències i estratègies narratives d'aquests últims anys que ha donat més joc i més bons resultats literaris arreu d'Europa: aquella en què s'esvaeixen a consciència els límits entre realitat i ficció -contaminades com estan l'una de l'altra-, al servei d'uns textos aparentment híbrids que per damunt de tot s'imposen al lector en allò que tenen de compromís -i engatjament- radical amb la memòria i, doncs, amb la història (la personal i la col·lectiva, sovint indistingibles o si més no enllaçades). En un interessant diàleg amb algú que practica l'estratègia contrària per tal de sobreviure, el personatge principal d'aquesta obra ens diu: "Per a mi la memòria és imprescindible, sense memòria som morts. La memòria és l'ànima de les persones i tal vegada és per això que jo seguec cercant la meitat de la meua ànima".

Per molt que l'obra se'n presenti just com el contrari d'una novel·la, sabem, però, que sí que ho és, perquè la mateixa autora no se n'ha amagat en les diferents entrevistes que li han fet arran de la seva publicació: ara bé, aquest petit detall del tot aliè al text ens en condiciona momentàniament la lectura, atès que desapareix un dels elements, a parer meu, més consubstancials a aquest tipus de narrativa: l'ambigüitat insubornable i, doncs, la possibilitat -per remota que sigui- que tot el que se'n explica al text sigui cert, o gairebé, o en un percentatge indefinit i

mai no del tot aclarit. De fet, és així que aquesta obra ens és presentada, des del principi -"Fins ara la impudícia (...) m'ha impedit involucrar el meu jo en els meus textos, fer referència als meus sentiments, però en aquestes planes no puc deixar de parlar en nom propi"- fins al final -"si això fos una novel·la a hores d'ara ja hauria triat com acabar-la i ho hauria fet escollint una de les possibilitats que semblen més coherents"-, i crec que per tal d'aconseguir

el màxim rendiment de cara al lector hauria estat més adequat mantenir un mínim suspens sobre el seu origen (entre altres coses perquè estem davant d'un artefacte prou ben travat com a procés de ramificacions i revelacions perquè pugui ser creïble, i no sols versemblant, des dels seus mateixos plantejaments inicials). De fet, és així que un hipotètic lector estranger la percebria: carregada de tot el poder de la seva mateixa ambivalència, i és així que a

gui estar a l'interior d'auditoris, vehicles o restaurants sense que l'aire condicionat et glaci fins l'ànima, sinó que a ple hivern, quan la temperatura comença a resultar confortable, algú engega l'aire fred. ¿Es tem que la gent suï i comenci a fer pudor? Sembla com si la calor s'identifiqués amb els països del sud, els pobres, i tots volguéssim experimentar el fred propi del nord, els rics. Si hi trobeu una altra explicació, digueu-la, si us plau.

Un interrogant més l'obre aquesta moda de fer públics els índexs d'audiència que obtenen els programes de televisió. Tal vegada satisfan la curiositat d'alguns televidents, però sens dubte no tenen cap valor com a sinònims de qualitat. Que siguin vàlids per a les agències de publicitat no significa que assabentar-se d'una elevada audiència hagi d'arrossegar nous espectadors. No val a pensar que la gent sigui tan beneïta. El que valdria la pena seria que els crítics de televisió, en lloc de fer-se ressò dels espais més vistos, elaboressin cada setmana un rànquing de qualitat.

I unes preguntes finals. Per què es tolera que les cadenes privades posin fi a l'emissió d'una pel·lícula quan comencen a sortir els títols de crèdit? Que potser no demostren així l'absència de respecte envers l'espectador? És que el Consell de Ràdio i Televisió només ha de vetllar per l'actuació de les cadenes públiques?

nosaltres ens hauria calgut o agradat llegir-la. Altrament, ¿què hauria passat si d'entrada haguéssim sabut que l'obra de W.G. Sebald, un dels més hàbils i convincents conreadors d'aquest tipus de narrativa, era tota ella ficció?

Des de les seves primeres pàgines, el jo narratiu -transsumpte evident de l'autora- apella i s'adreça "exclusivament" a una segona persona per tal de completar de manera potser definitiva el trencaclosques en què s'ha convertit la reconstrucció d'un episodi clau de la seva infantesa -la sobtada desaparició i mort de la figura materna-, arran d'unes cartes que li van ser lliurades justament per aquell desconegut durant una signatura de llibres. D'una banda, doncs, podríem dir que es tracta d'una obra sobre la nostra relació ambigua i canviant amb aquesta gran desconeguda, la memòria -la pròpia i l'aliena i tot allò que sovint les vincula sense saber-ho-, tan plena de daltabaixos i curtcircuits, de forats negres, com d'imprevistes fluorescències (dues seran les crisis d'identitat que acabarà patint la protagonista). De l'altra, tot assistint al revelat d'uns episodis traumàtics en la vida d'unes determinades persones, ens trobem alhora amb una mena de radiografia indirecta d'una societat en una època ben precisa: les primeres dècades de la postguerra, però també els anys de la Transició i l'arribada de la democràcia: "La Transició, diguin el que diguin els polítics, no em sembla cap exemple de res, al meu entendre és un immens frau, sobre la negació de la memòria... El nostre és un país d'amnèsics (...) De vegades penso que és un mal induït per aquells que segueixen vetllant perquè tots passem per l'adreçador de l'oblit". En contra d'aquest adreçador vigent fins als nostres dies s'alça aquesta obra, amb l'objectiu implícit de salvar "la memòria dels éssers anònims", molt més "àrdua d'honorar" que la de les persones cèlebres, com bé va dir algú el destí del qual va estar lligat a la mateixa geografia.

Diu Primo Levi a *Els enfonçats i els salvats*: "És cert que l'exercici (en aquest cas, l'evocació freqüent) manté el record fresc i viu, de la mateixa manera que es manté eficaç un múscul que s'exercita sovint, però també és veritat que un record evocat massa sovint, i expressat en forma narrativa, tendeix a fixar-se en un estereotip, en una forma provada per l'experiència, cristallitzada, perfeccionada, embellida, que s'instal·la en el lloc del record primitiu i creix a costa seva". Doncs bé, jo diria que un dels principals encerts narratius de Carme Riera a *La meitat de l'ànima* -que en condiciona tant el to com el ritme- és justament el fet que la història es descadeni en el moment oportú, o sigui, quan la memòria es troba en fase d'hibernació pel que fa a l'episodi clau, la qual cosa ens permet assistir en directe a la posada en marxa de tots els seus recursos, lluny com encara es troba d'un encaix de totes les peces que faci un mínim de sentit. De fet, aquest encaix final no es produirà, o si més no no es troba fora de les pàgines del llibre: depèn sobretot d'aquell "vostè" al qual s'adreça des del principi, tot i que al final descobrim que al seu darrere s'hi amaga un "tu" que som tots i cadascun dels seus lectors, sense la col·laboració dels quals aquestes pàgines no "poden adquirir el seu sentit definitiu".

• ÀLEX SUSANNA. ESCRIPTOR

L'ALTRA CARA

Interrogants

EULÀLIA SOLÉ

La vida quotidiana està farcida d'elements que acaben convertint-se en llocs comuns. Fets, expressions lingüístiques o criteris que no solen qüestionar-se, bé perquè ningú no s'atura a pensar-hi, bé perquè es donen per inamovibles. Tanmateix, podríem interrogar-nos sobre alguns aspectes de la trama i l'ordit que teixeixen el nostre viure de cada dia.

Per exemple, l'adequació o no del llenguatge que fem servir és un dels aspectes que perden importància de forma progressiva. Sembla que a poques persones els importa utilitzar mots que de fet no signifiquen allò que pretenen dir. La gran majoria considera, si és que es deté en consideracions, que tant se val mentre la gent s'entengui. Així doncs, es parla de bona o mala salut quan la salut ve definida per "un estat en què l'organisme, lliure de malalties, exerceix normal-

ment totes les seves funcions". En conseqüència, ¿quin sentit té qualificar la salut de bona o dolenta essent que és bona per la seva pròpia naturalesa? No obstant, això és el que s'ha imposat d'un temps ençà, amb evident menyspreu de la lògica. Es pot tenir poca salut o tenir-la excel·lent, però mai no serà possible patir d'una salut dolenta com no ho seria ser bonic lleig.

Seguint amb els mots, també té el seu entrellat que el verb *solapar*, a més de ser un barbarisme, es faci servir, com en espanyol, amb l'accepció de *coincidir*, quan en realitat significa amagar, ocultar. En fi, si a mi, que no sóc lingüista, em molesta tanta desídia, imagino com es deuen sentir els professionals.

Es donen també altres tipus d'incongruències. Una de caràcter físic és aquesta de la passió pel fred que s'ha introduït a la nostra societat. No es tracta solament que a l'estiu no es pu-